

## 1.GİRİŞ

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler kıyaslandığında göze çarpan etmenlerden bir tanesi kadınların iş gücüne katılım oranlarıdır. Türkiye'nin durumu Dünya ülkeleri ortalamaları ile kıyaslandığında Türkiye'de kadınların işgücüne katılma oranları dünya ülkeleri ortalamasının çok daha altında olduğu gözlemlenmektedir. Batılı ülkeler, Türkiye'ye göre iş gücüne katılma konusunda daha aktif ve destekleyici bir tutum sergilemektedir. Bu nedenle, ülkemiz açısından da kadınların işgücüne katılımı son derece büyük bir önem taşımakta ve destekleyici bir tutuma ihtiyaç duymaktadır.

1980 sonrasında, yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişmeyi gerçekleştirmenin bir yolu olarak görülen mikrofinans uygulamalarının bilinirliği oldukça artmıştır. Kadının veya erkeğin mikrofinans programlarına katılmaları destek görmeye başlamıştır.

Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının sağlanması için 1990'lı yıllardan itibaren uygulamaya başlanan proje ve programlar tüm çabalara rağmen etkili sonuçlar doğurmadığı gözlemini sunmaktadır. Bu nedenle kadınların işgücüne katılmaları için farklı politika ve yöntemlerin uygulanması gerekmektedir. Bu yöntemlerden birisi de mikrokredi'dir. Başlangıcı itibariyle 1970'li yıllarda Muhammed Yunus öncülüğünde Bangladeş'e dayanan ve kırsal yoksulluğu, yoksulları hedef alan mikrokredi programları, günümüzde Güney - Güneydoğu Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'daki müşterileriyle küresel bir yoksulluk karşıtı uygulama durumuna gelmiştir.

Kırsal kesimdeki kadının ekonomik anlamda güçlenmesini sağlamak amacıyla mikrokredi kullanımını 1974'ten bu yana gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde uygulama alanı bulmuştur. Ülkemizde de 1976'da Muhammed Yunus tarafından kurulan ve ilk modern "Mikro Kredi Enstitüsü" olarak

adlandırılan (Bateman, 2010: 272) Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP) aracılığıyla Diyarbakır ve çevresinde uygulanmaya geçilen ve ilk etapta başarılı sonuçlar alınmaya başlanan mikrokredi kullanımıyla; uygun koşulların sağlanması, ülke şartlarına adapte edilmesi, var olan aksaklıkların giderilmeye çalışılması ile özellikle kırsal alanda kadının ekonomik ve sosyal olarak güçlenmesi yolunda önemli adımlar atılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmadaki temel amaç; yoksulluk ve kadın, mikrokredilerin katkısı, Türkiye genelinde işsizlik, istihdam sorunu ve incelenen örneklerde mikro kredi programının kadınların güçlendirilmesi düşüncesi ele alınarak, kadınların kredi programları hakkındaki düşünceleri, önüne çıkan veya çıkabilecek engeller araştırılarak, kredi kullanan kadınların ekonomik ve sosyal konumlarındaki değişimleri göz önüne sermeye çalışmaktır.

## **2. TOPLUMDA CİNSİYET VE EKONOMİK KATILIM**

Tarih boyunca yaşanmış ve yaşanmakta olan gelişim sürecinde üretim – tüketim ilişkisini de içerisinde barındırarak kaydedilmiş olan her aşamada bir arada yaşayan insanların tamamı şeklinde tanımlanmaktadır.

Varoluştan bu yana insan, sergilemiş olduğu tutum, davranış ve eylemleri ile maddi ve manevi varlığını devam ettirmekle kalmamış, çevresel ve toplumsal ilişkileri içerisindeki etkileşim ve iletişimiyle de bulunduğu topluluğa katkı sağlamıştır. Topluma sağlanan katkı, günümüze kadar tarihi ve kültürel değerlerin yanı sıra gelenek-görenek, örf- adet, iktisadi, siyasi, sosyal, teknolojik, ve hukuki düzenin etkisiyle de şekillenmeye devam etmektedir.

Gelişim sürecinde, değişen şartlar ve ihtiyaçlar sonucunda toplumsal düşünce sistemi de ilerleme göstererek toplumun amaç ve hedeflerini belirleyip huzur ve güvenin kaynağını oluşturmaya çalışıp, değer ve

deneyimleri harmanlayarak kadın ve erkeğe birlikte bir yaşam ortamı sunmaya çalışmaktadır.

## **2.1 TOPLUMDA KADIN VE ERKEK**

Toplum hem kadına hem erkeğe birlikte yaşama alanı sunmaktadır. Fakat aynı üretim ve tüketim ilişkisi içinde yer alan kadın ve erkek toplumda kendilerine biçilmiş olan modeller gereği aynı bakış açısıyla değerlendirilemez ve toplumda kendi istekleri doğrultusunda özgürce yer alamazlar. Toplum daha erkeğe hitap eden bir bakış açısına sahipken, kadın kendisine konulmuş olan kısıtlama sonucunda yeni olanakları değerlendirmeyi tercih ederek topluma katılımını da azaltma eğilimine girmiş olmaktadır.

Toplumsal olarak, aile, din, siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan etkileşim içinde olmak, kadının karar alma ve paylaşmasını da etkilemekle kalmamış, değişen dünya koşulları içerisinde kadına biçilen roller kapsamında katılımları genişletilirken, daha siyasal, ekonomik ve sosyal olaylarda erkeğe nazaran daha az söz sahibi olma hakkı tanınmıştır. Toplumun bu tarz bir yaklaşım sergilemesi kadın ve erkeğin cinsiyet bazında davranış kategorilerini oluşturup, sınıflamaya göre hareket etmelerine yol açmaktadır.

Cinsiyet bazındaki bu ayrım daha doğum öncesinde başlayarak bireyin hayatının son bulmasına kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. Kadın – erkeğe eşit değer verilmemesi, kız çocuklarının eğitim olanaklarının erkeğe göre daha çok kısıtlanıyor olması, kadına biçilen annelik görevi, ev işleri, hasta bakımı vs. gibi çeşitli roller kadının sosyal statüsünü engelleyici ve toplum tarafından da desteklenir bir hal almaktadır.

Kadın çalışma hayatında da olması gereken eşitliği hiç bir zaman yakalayamamıştır. İşveren tarafından her zaman kadının yeri evi, ev işleri,

göstermesi gereken çaba ve fedakârlık, ailesi ve aileye karşı daha sorumlu olduğu düşüncesi onu erkekten ayıran ilk özellik arasında yerini almış ve eşitsizlik bağlamında kadın – erkeğin arasını daha da çok açmıştır.

Bu nedenle toplumda yapılan bu eşitsizliği, ayrımcılığı saptayıp, bilincinde olmak ve gerek bireysel gerek toplumsal olarak bu konuya olan duyarlılığı arttırmak, kadınların pasif kalmasının önüne geçmek ilk hedef olmalıdır.

### **2.1.1 Toplumsal Cinsiyet ve Roller**

Toplumsal cinsiyet ve roller, insanlıkla birlikte başlayıp, her zaman ve her yerde kendini her alanda ve anlamda var eden bir olgudur. Bu olgu niceliksel ve niteliksel olarak dar ve geniş çerçevelerde tanıplanıp, nedenlerine – sonuçlarına, uygulanan türlere ve en çok cinsiyet – rol bağlamında yaşanan zorluklara çözüm üretilmeyi beklemektedir.

Bu durum ilk adım olarak toplumsal yapının siyasal, kültürel, sosyal, ekonomik vs. özelliklerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı düşüncesini barındırarak eleştirilmelidir. Cinsiyet – rol ayrımcılığında toplumsal özelliklerden beslenen yapı, her bir bireyi özellikle de kadınları var olduğu tarihten itibaren daha da kısıtlayıcı hak ve özgürlüklerle sınırlandırmaktadır.

Bir diğer açıdan bakılacak olursa cinsiyet – rol ayrımındaki yükümlülükler aile içinde başlamaktadır. Kız çocukları, erkek çocuğuna göre daha kısıtlayıcı çerçevelerde yetiştirilip büyütölmekte ve kendilerini daha çocukken var olan ya da gelecekte var olacak sorumluluklara hazırlanırken bulmaktadırlar. Kız kısmı okumaz, kız kısmı ev işlerinde yardımcı olmalı, kız kısmı çalışmaz söylemleri günümüzde hala birçok ailede başı çeken söylemler arasında yer almaktadır. Erkek evi geçindirir söylemi de ekonomik olarak tüm yükü omuzlarında taşıma hissini barındırmasının yanı sıra ev işlerinde kadına yardımcı olmayacağı eylemini de gündeme taşımaktadır.

Gerek aile içinde, gerek toplumsal olarak kadına biçilen rol; çocuk bakımı hasta bakımı, temizlik, yemek yapmak vs. olmasının yanı sıra çalışan – çalışmayan her kadının ebedi yükümlülüğü olarak benimsetilmiş, sosyal hayatın tüm sorumluluklarından uzak duran ve sadece ev geçindirme düşüncesine sokulan erkek, kadına kıyasla daha özgür bir yaşam biçimine adapte edilmiştir.

Bu nedenle, geleneksel kadın – erkek rollerinden tamamen sıyrılıp var olan yükümlülüğü paylaşma yoluna gidilmesi, erkeğin kadına ev işlerinde de yardımcı olması eylemi ve kadının da hak ettiği çalışma koşulları ve sosyal hayata katılma isteği ve gerekliliği bilinmeli hem aile olarak hem toplum olarak desteklenmelidir.

## **2.2 KADIN VE EKONOMİ**

Bir çok var olma kriterinin altında ekonomik nedenler yer almaktadır. Sosyal var oluş, ev içi- dışı saygınlık, söz sahibi olma, karar alma - verme yetkisi, bağımsızlık, özgüven sahibi olma, girişkenlik, ruhsal ve fiziksel olarak kendini daha iyi hissetme ve ifade etme gibi birçok neden ekonomik olarak kadının kendi varlığının ve yapabileceklerinin farkında olması için gereken araçlardan birisidir.

Diğer bir anlamda kadınların ekonomik olarak bağımlı hale getirilmemesi kendilerini iç dünyalarında işe yaramaz hissetmemeleri ve yaşam döngülerinin sadece ev içi işlerle sınırlandırılmamasını sağlamak hem aile içi huzurun hem kendi huzurlarının bir etkisi olarak daha sağlıklı ve sağlam aile bireylerinin oluşmasına da öncü olacaktır.

Kadının ekonomik anlamda yaşadığı sorunlar aile içinde baş gösterip ileriki dönemlerde de devam eder nitelik taşımaktadır. Var olanla yetinmesi gerektiğine inandırılan ve eğitimden yoksun tutulan kız çocukları, iş

hayatında ya hiç yer bulamamakta ya da daha ezilen, sömürülen konumları kabul eder bir karaktere bürünmektedir. Bu durum sadece aile içi ya da toplumsal eksiklikleri yansıtmakla kalmamış, devletin uygulamalarında da yanlışlıklar olduğunu göstermiştir.

Devlet uygulamalarında, iş hayatındaki eşitsizlikler eğitim, siyasal, sosyal, kültürel, cinsiyet ayrımcılığı, dengesiz gelir dağılımı, daha düşük konumda iş fırsatları, kadını ekonomik olarak dışlamış, erkeğe daha bağımlı hale gelmesini sağlamıştır.

Kadının ekonomik dışlanmışlığı, onun var olmasına set çekerek, kendi kimliğini bulmasına da engel olmuştur. Kimliğini keşfedememiş kadın geleneksel rollerini benimsemiş ev içi – ev dışı uygun görülen sınırlar içerisinde kendisini minimum düzeyde yaşamaya razı gelmiştir.

Ekonomik özgürlüğünü elde edemeyen kadın için eğitim çözüm önerisi olarak görülse de yeterli değildir. Eğitimini tamamlamış olmasının yanında gerek devlet – gerek özel iş yerlerinde hala gelir eşitsizliği, kariyer konusunda adil bir yaklaşım görememe ve yükselme ihtimalinin erkeğe nazaran daha düşük olması bunun en belirgin göstergesidir.

Kadının annelik ve eş rolünün ilk önce, iş hayatının sonra yer alması, erkek tarafından işe yeterli özeni gösteremeyeceği, gereken çalışma otoritesini, çalışan sosyalliğini ve liderlik yeteneğini sergileyemeyeceği düşüncesi, yöneticilik seviyesine yükselmesini engelleyerek yine ekonomik düzeyini daha alçak tutacağı konumda kalmasına sebebiyet vermiştir.

Dolayısıyla kadınların bu denli yaşamış oldukları sorunlar, özgürlüklerini kısıtlayarak yaşama çerçevesinde ekonomilerini her zaman daha az ya da hiç yok denilecek seviyede tutmaktadır.

### **3. YOKSULLUK OLGUSU VE KÜRESELLEŞEN DÜNYA**

Grupları, ulusları birbirine bağımlı hale getirmekle kalmayıp, üretim ve ticaret alanında da sınırlarını zorlayıp aşmayı başaramış ekonomik bir olgudur.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, dünya çapında insanlar arasındaki ulaşım ve iletişim hızını arttırmış bunun sonucunda siyasal, toplumsal, kültürel, ekonomik bileşenlerin birbiri ile iç içe geçerek küreselleşme kavramının daha da gelişmesine neden olmuştur. Gelişmeler neticesinde zaman ve mekân kavramı kalmamış, bireyler birbirleri ile daha sık etkileşimde bulunur olmuştur.

Kullanılan her teknolojik alet küreselleşme sürecini hızlandırma ve genişletmekte yarar sağlamıştır. Küreselleşme, ekonomik olarak Dünya ülkelerinin bütünleşik bir hal almasını sağlamış ve tüketim toplumunun yaratılmasında rol oynamıştır.

Gerek bireysel, gerekse toplumsal olarak küreselleşme koşullarına uyum sağlanmak durumunda kalınmış, üretim ve tüketim bağlamında yapılar yeniden biçimlendirilmiş, var olan kalıplar daha esnek hale getirilmiş, bunun sonucunda da ekonomiyi avucu içine almış küresel etkenler, daha da kendini hissettirir bir hal almıştır.

Bir diğer açıdan küreselleşme ele alınacak olursa dünyada ki birçok ülkenin ekonomileri, ihracatlarındaki büyük artışla güçlenmiştir. Var olan fırsatları değerlendirerek masrafları azaltma yoluna gidilmiş, tüketicilerinde tasarruf etmesi sağlanmıştır.

Küreselleşme, dünya üzerindeki ekonomiye etki ederek toplam geliri arttırmış olsa da gelir dağılımındaki eşitsizlik zengini daha da zengin yoksulu daha da yoksul olmaya itmekten öte gidememiştir. Küreselleşme sadece ekonomik olarak etkileşimini hissettirmekle kalmamış, insani hak ve

özgürlüklerini de kendi sınırları içinde şekillendirerek uzun çalışma saatleri ve düşük ücret politikasını benimsetmiştir.

Bunun yanı sıra küreselleşme sonucunda dünya ülkeleri arasında pek çok ihracat – ithalat bariyeri ve gümrük tarifelerinin ortadan kaldırılması fazla nüfusu ve buna bağlı olarak sağlayabileceği ucuz iş gücü sayesinde, ucuz mal satma alternatifinin olması bir ülkeyi kalkındırırken, iş gücünü ucuza getirmiş olması kendi içinde bulunan nüfusun belli bir kesimini ya da bir diğer ülkenin ekonomisini etkilemektedir. Şirketlerin mal ve hizmet üretimlerini denizaşırı daha ucuz ülkelere taşıma istekleri tasarruf etmelerini sağlamış dış kaynak kullanımını attırarak küreselleşmenin boyutlarını taşınabilir kılmıştır.

Libelleşmenin artmasıyla birlikte, sınırları kapalı olan ülkeler açılmaya teşvik edilerek, batılı şirketlerin yeni pazarlara girmesi sağlanmış, iş kanunlarının basitleştirilmesiyle birçok çalışanın çalışma hayatındaki giriş ve çıkışları daha basit sebeplere dayandırılabilmiştir.

Küreselleşme, yayılımcı etkisiyle kültürel kimliklere kadar ulaşıp, küçük üreticilerin çok uluslu şirketlerden ve Batılı markaların egemenliğinden de etkilenmesine sebep olmuş, yayılım etkisinin serveti arttıracığı düşüncesi aksine eşitsiz gelir dağılımını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Az gelişmiş ülkelerin, büyük devletlerin açık pazarı haline gelmeyi kabul etmesi yoksulluğun yayılımcı politika izlemesine neden olmuştur. Başarısız politikalar, adaletsiz gelir dağılımı, ekonomik krizler, ulusal gelirin paylaşımındaki düşüklük yayılımcı etki gösteren yoksulluğu birkaç adım daha öteye taşımıştır.

Ulusal ve uluslararası yapılan görüşmeler neticesinde yoksullukla mücadele stratejileri ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için çeşitli politikalar geliştirmeye çalışılmıştır. Yoksullukla mücadele de yapılabilecek, sağlıklı ve eğitilmiş nüfus, finansal – teknik destek, teknolojik gelişim, eşitsizliğin



azaltılması, yatırım teşviki, ekonomik istikrarın sağlanması gibi konular ele alınmıştır.

Yoksulluğu azaltmada ekonomik büyümenin etkisi kabul edilebilir fakat bunun yanında eğitim, sağlık ve aile planlamasına da gereken önem verilerek, özellikle kadınların eğitimine ağırlık verilmesi insana yatırım yapmayı gündeme getirmektedir.

Küreselleşmeyi derinden yaşayan günümüz toplumu hala maddi yetersizlikler ve manevi destek yetersizliği sebebiyle eğitim, sağlık gibi konulardan çok uzak kalmıştır.

Öte yandan ekonomik değerinde sağlanamamış olması yoksullukta değinilen bir diğer etken olmuştur. Kamu harcamaları içerisinde yer alan sosyal hizmetlere daha çok pay ayrılması, sosyal hizmetlerin etkinliğinin arttırılmasında alınabilecek önlemler arasında gösterilmiştir.

## **4.YOKSULLUK TÜRLERİ**

### **4.1 Mutlak Yoksulluk**

Bireyin yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli görülen asgari düzeydeki gıda ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşılaması durumudur. Mutlak yoksulluk, minimum gelir düzeyi altında yaşayan insan sayısı baz alınarak hesaplanmaktadır.

Toplumda, mutlak yoksulluğun gözler önüne serilmesi, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirmektedir.

### **4.2 Göreli Yoksulluk**

Mutlak olarak temel ihtiyaçlarını karşılayabilen, fakat kişilerin kaynak yetersizliği sebebiyle genel refah düzeyinin altında kalması sonucunda sosyal olarak katılımları ve gelişimleri engellenmiş olma durumudur.

Grelili yoksulluk kişi baz alınarak değil, toplumdaki diğer bireylerin karşısındaki durumuna göre değerlendirilmektedir. Gelir ve refah dağılımındaki farklılıklara odaklanarak, ya nüfusun düşük gelirli bir oranı yoksul olarak veya ortalama gelir düzeyinde sınır belirlenerek altında kalmış olanlar yoksul olarak nitelendirilmektedir.

### **4.3 İnsani Yoksulluk**

İnsani yoksulluk kavramı, Birleşmiş Milletler Programı (UNDP) yoksulluk ve ölçümü üzerine yaptıkları araştırmalar sonucunda ortaya çıkmış olan bir kavramdır. Yapılan ve incelenen araştırmalar, insanın sadece gıda, giyim, barınma düzeyinde mutlak ihtiyaçlarının olmadığı, insan olarak sahip olunması gereken özgürlük, insani gelişim ve kişilik etmenlerinde ele alınarak, ortaya atılmış olan insani yoksulluk kavramını inceleme isteği doğurmuştur.

Raporlama; insanın, insani yeteneklerini sürdürebilmesi için gerekli olan mal, hizmet, enerji, altyapı, eğitim, sağlık, iletişim ve ulaşım gibi etkenlerin insani boyut olarak nitelendirilmesini savunmaktadır.

İnsani yoksulluk; en temel hakların var olmasını, kişinin seçeneklerini dilediği gibi kullanması ve bunu kendi isteğine göre Őekillendirmesini içermektedir. Bu seçenekler arasında İnsan Hakları, z Saygınlık, Sağlıklı Yaşam, Kişinin Varlığını en iyi Şekilde devam ettirmesini sağlayabilecek kaynaklar, Siyasi – Sosyal zgrlk. İnsani yoksulluk; refah, eğitim ve sağlık standardına göre ölçülebilmektedir.

## **5. TÜRKİYE’DE İŞSİZLİK VE YOKSULLUK**

İşsizlik geçmişten günümüze kadar fakir ve geri kalmış ülkelerin sorunu olmasının yanında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin de en önemli sorunları içinde yer almaktadır. İşsizlik kavramında ki oransal artış kendisiyle beraber yoksulluk kavramının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yoksulluk sadece ülkeler arası değişim gösteren bir olay değil, aynı zamanda bölgeler, il-ilçe hatta mahalle bazında bile çeşitli olgular neticesinde farklılıklarla karşımıza çıkmaktadır.

Yoksulluk kavramı başlıca tartışma konularından birini oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) tanımına göre yoksulluk; “insanların ihtiyaçlarını karşılayamama durumu” şeklinde ifade edilmektedir. Lipsey'e göre ise “yoksulluğun bir mümkün tanımı yurttaşların çoğundan daha yoksul olmaktır.” şeklinde ifade edilmektedir. Yoksulluk özellikle 1990 yıllarından itibaren bugüne kadar her ülkede giderek artan bir sorun olarak görülmektedir. Bu soruna öneri olarak getirilen politikalar istikrarını devam ettirememiş olup; Türkiye’de ki kır yoksulluğuna kent yoksulluğunu da ekleyerek büyümeye devam etmektedir. Türkiye’de 1990’lı yıllarda yaşanan ekonomik kriz, işsizlik, bölgesel farklılıklar ve cinsiyet ayrımcılığı da yoksulluğu bir adım daha ileriye taşıyan sebepler arasında yerini almaktadır.

TÜİK'nun yoksulluk çalışması araştırmalarında elde ettiği 2002-2014 dönemi yoksulluk göstergeleri Tablo 1’de sunulmaktadır. Tablo 1’e göre, ülke genelinde gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk oranının 2007’de %17,79, 2008’de %17,11 ve 2009’da %19,08 olduğu ve 2002 yılından itibaren düzenli olarak düşüş gösteren yoksulluk oranının 2009 yılı ile beraber artışa geçtiği görülmektedir.

**Tablo 1. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<b>TÜRKİYE</b>										

<b>Gıda Yoksulluğu (Açlık)</b>	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48	*	*
<b>Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)</b>	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 1\$'in altı</b>	0,20	0,01	0,02	0,01	*	*	*	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 2.15\$'in altı</b>	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14
<b>Kişi Başı Günlük 4.3\$'in altı</b>	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79
<b>Harcama Esası Göreli Yoksulluk</b>	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,70	15,06	15,12	*	*
<b>KENT</b>										
<b>Gıda Yoksulluğu (Açlık)</b>	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,07	0,25	0,06	*	*
<b>Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)</b>	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 1\$'in altı</b>	0,03	0,01	0,01	*	*	*	*	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 2.15\$'in altı</b>	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04	0,04	0,02
<b>Kişi Başı Günlük 4.3\$'in altı</b>	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96	0,97	0,94
<b>Harcama Esası Göreli Yoksulluk</b>	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,38	8,01	6,59	*	*
<b>KIR</b>										
<b>Gıda Yoksulluğu (Açlık)</b>	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91	1,41	1,18	1,42	*	*
<b>Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)</b>	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 1\$'in altı</b>	0,46	0,01	0,02	0,04	*	*	*	*	*	*

<b>Kişi Başı Günlük 2.15\$'ın altı</b>	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63	0,57	0,42
<b>Kişi Başı Günlük 4.3\$'ın altı</b>	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92	9,61	6,83
<b>Harcama Esaslı Görelî Yoksulluk</b>	19,86	22,08	23,48	26,35	27,06	29,16	31,00	34,20	*	*

	2012	2013	2014
<b>TÜRKİYE</b>			
<b>Gıda Yoksulluğu (Açlık)</b>	*	*	*
<b>Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)</b>	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 1\$'ın altı</b>	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 2.15\$'ın altı</b>	0,06	0,06	0,03
<b>Kişi Başı Günlük 4.3\$'ın altı</b>	2,27	2,06	1,62
<b>Harcama Esaslı Görelî Yoksulluk</b>	*	*	*
<b>KENT</b>			
<b>Gıda Yoksulluğu (Açlık)</b>	*	*	*
<b>Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)</b>	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 1\$'ın altı</b>	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 2.15\$'ın altı</b>	0,02	0,02	*
<b>Kişi Başı Günlük 4.3\$'ın altı</b>	0,60	0,64	*
<b>Harcama Esaslı Görelî Yoksulluk</b>	*	*	*
<b>KIR</b>			
<b>Gıda Yoksulluğu (Açlık)</b>	*	*	*
<b>Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)</b>	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 1\$'ın altı</b>	*	*	*
<b>Kişi Başı Günlük 2.15\$'ın altı</b>	0,14	0,13	*
<b>Kişi Başı Günlük 4.3\$'ın altı</b>	5,88	5,13	*

<b>Harcama Esası Görelî Yoksulluk</b>	*	*	*
---	---	---	---

**Kaynak:** TÜİK, Yoksulluk Çalışması,2014

( 1 ) 1\$'ın SGP üzerinden TL karşılığı olarak ilgili yılın cari değerleri kullanılmıştır.

( 2 ) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si esas alınmıştır.

2009 yılında %48'i sadece gıda yoksulluğu içeren açlık sınırının; %18,08'i ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 2008 yılında %54 olarak belirtilen açlık sınırının altında yaşayan fert oranı 2009 yılında %48'e düşerken, yoksul fert oranı da %17,11'den %18,08'e yükselmiştir. Tablo 1'deki sonuçlar, 2006-2009 döneminde satın alma gücü paritesine göre 1\$'ın altında kalan bireyin bulunmadığını göstermektedir. Türkiye'de gıda ve gıda dışı yoksulluk oranları 2002'den 2008 yılına doğru belli oranlarda azalış göstermesine rağmen, 2009 yılından itibaren tekrar artışa geçmiştir. TÜİK tarafından fert başına tüketim harcaması esas alınarak hazırlanan görelî yoksulluk oranlarında ise son yıllarda artış görülmektedir. 2007'de %14,70 olan bu oran 2008'de %15,06 ve 2009 yılında ise %15,12 olarak görülmektedir.

Yoksullukla mücadelede ele alınması gereken bir diğer konuda eğitimidir. Eğitim, var olan yoksulluğun en aza indirgenmesinde tüm rolü üstlenebilecek kriterlerden biri olamamasının yanı sıra sorunun büyük çoğunluğunu ortadan kaldıracabilecek bir kısmını oluşturmaktadır. Eğitim durumundaki artış yoksulluk riskini azaltmada ilk sıralara yerleşmektedir. TÜİK'in gelir ve yaşam koşulları araştırmasından elde ettiği 2006 - 2015 dönemi yoksulluk oranı Tablo 2'de sunulmaktadır.

**Tablo 2. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine ve Eğitim Durumuna Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranı**

YILLAR	YOKSULLUK RISKİ	YOKSULLUK ORANI ( % )				
		Okur – Yazar Olmayanlar	Bir Okul Bitirmeyenler	Lise Altı Eğitimliler	Lise Ve Dengi Okul Mezunları	Yüksek Öğretim Mezunları

<b>2006</b>	<b>%50</b>	32,8	27,8	5,4	14,3	0,7
<b>2007</b>	<b>%50</b>	30,7	24,9	12,5	5,2	0,8
<b>2008</b>	<b>%50</b>	29,5	24,2	13,3	5,2	0,7
<b>2009</b>	<b>%50</b>	32,7	27,2	13,9	5,1	1,2
<b>2010</b>	<b>%50</b>	28,8	27,5	14,3	4,5	1,0
<b>2011</b>	<b>%50</b>	28,9	27,0	13,1	5,8	1,1
<b>2012</b>	<b>%50</b>	30,1	26,1	13,5	5,9	1,1
<b>2013</b>	<b>%50</b>	26,6	23,7	12,4	5,6	1,8
<b>2014</b>	<b>%50</b>	27,7	25,1	12,5	5,7	1,3
<b>2015</b>	<b>%50</b>	27,2	23,7	12,8	5,6	1,6

**Kaynak:** TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2015

TÜİK'nun 2006 yılı verilerine göre okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı %32,8 iken, yükseköğretim mezunlarında yoksulluk oranı %0,7'dir. 2015 yılı verilerine bakılacak olursa okur-yazar olmayan kesimde yoksulluk oranı %27,2'lere kadar düşüş gösterirken yükseköğretim mezunlarında bu oran %1,6'ya yükselmektedir.

Ayrıca 2006-2015 yılları arası okur-yazar olmayan kesimde yoksulluk oranında ortalama olarak %0,6 bir okul bitirmeyenlerde %0,45 ve lise ve dengi okul mezunlarında %0,96 oranında azalış gözlemlenirken, lise altı eğitimlilerde %0,82, yükseköğretim mezunlarında ise %0,1 oranında artış olduğu görülmektedir.

Gelir ve yaşam koşulları araştırmasına göre, eğitim durumuna bakılmaksızın 2006-2015 yılları arasında ortalama olarak yoksulluk oranında ki değişime bakıldığında %1,1 azalış olduğu söylenebilmektedir.

Nüfusun önemli bir çoğunluğunu oluşturan kadın; işgücü kıyaslamasında ele alındığında sosyal kaygılarını ortadan kaldıramayarak, kadın yoksulluğunun ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Bu faktör kadın yoksulluğunu yıllara sâri düşüş görülmesine rağmen ortadan kalkmamasında önem arz etmektedir. TÜİK'nun 2009 yılı cinsiyet ayrımına göre yoksulluk

çalışması sonuçlarına Tablo 3.'den bakılacak olursa; 2002 yılında yoksul Erkek oranı %26,72 iken, 2002 yılı yoksul Kadın oranı %27,19'dur. 2009 yılı yoksul Erkek oranı %17,10'a kadar düşüş gösterirken, 2009 yılı yoksul Kadın oranı %19,03 oranına kadar düşüş sergilediği görülmektedir. 2002 yılından 2009 yılına kadar Erkek yoksulluk oranında ortalama olarak %1,37 düşüş görülürken, 2002-2009 yılları arasında Kadın yoksulluk oranında ortalama olarak %1,16 oranında düşüş görülmektedir. Bu da kadınların erkeklere göre daha yoksul olduğunu vurgulamaktadır.

**Tablo 3. Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyete Göre Yoksulluk Oranları**

FERT YOKSULLUK ORANI ( % )			
TÜRKİYE			
	KADIN	ERKEK	TOPLAM
2002	27,19	26,72	26,96
2003	28,31	27,92	28,12
2004	25,98	25,20	25,60
2005	21,01	19,97	20,50
2006	18,27	17,32	17,81
2007	18,26	17,33	17,79
2008	17,52	16,70	17,11
2009	19,03	17,10	18,08

**Kaynak:** TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları

(\*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Bir başka açıdan bakılacak olursa; Türkiye eşitsizlik oranının yüksek olduğu bir ülkedir. 1980'lerden sonra kendini hissettiren ve 1990'larda hız kazanan ekonomik istikrarsızlık, gelirin artmamasına aksine enflasyondaki artış sebebiyle gelir dağılımındaki dengesizlikleri de ortaya çıkartmıştır.

1980 yıllarında Türkiye'de görülen yoksulluğun giderilmesinde; ekonomik olarak gelir eşitsizliğinin giderilmesi için geliştirilen politikalar, geleneksel olarak geçmişten günümüze hala taşımaya çalıştığımız yardımlaşma ve dayanışma modeli olarak baş göstermektedir. Gelir dağılımında eşitsizliklerin büyümesinin önüne geçen; kentlerde gecekondulaşma, içe dayalı büyüme modelinden kaynaklanan yüksek ücret



politikası, ücretsiz eğitim, ücretsiz sağlık hizmetleri, tarımdaki destek politikaları, sendikal hareketlilik önemli faktörler olarak görülmektedir.

Bu nedenle yoksulluğu önlemek için ülkeler tarafından birçok program ve politikalar geliştirilmiştir. Türkiye’de de işsizliği önlemeye yönelik tedbirlerin alınmış olmasına rağmen henüz bu sorunla mücadelede bir başarı sağlandığından tam anlamıyla söz edilememektedir. Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik farklılığı ince bir çizgide seyrine devam etmektedir. Ülkenin batısında ki sanayi toplulukları refahın artmasında, toplumun tümüne ulaşmada yeterli gelmemektedir. Ülkenin doğu kısmında ise işsizlik sorunu geçmiş ve günümüz sorunu olmaktan kurtulamamıştır. Bu durum bölgesel dengesizliklerin mecbur kıldığı iç göçlerin oluşumunu arttırmış ve gelişmiş merkezlerin çevresinde kümelenen yoksul kesimin oluşturduğu kent yoksulluğu olgusunu da karşımıza çıkarmaktadır.

Bu nedenle işsizlik ve işsizlikle beraber hızlı artış gösteren yoksulluk için, ülke olarak önleyici politikalara destek olmak, istihdamı arttırıcı her türlü düşünceye değer vermek, mevcut durumu iyiye sürüklemek ve girişimcilik kavramının daha da içine girerek sorunlarımıza bir çözüm önerisi olan “Mikrokredi”lerin uygulanma başarıları göz ardı edilmemelidir. Girişimcilik ekonomik büyümeye katkı sağlayarak, ülkelerin işsizlik oranlarında düşüşlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda rekabet ve verimliliği arttırarak yeni istihdam olanaklarının yaratılmasında da önemlidir.

## **6. MİKROKREDİ VE TÜRKİYE’DE MİKROKREDİ UYGULAMALARI**

### **6.1 Mikrokredi Nedir?**

Yoksul ve yoksulluk sınırı altında tanımlanan bireylerin kendi işlerini kurabilmeleri adına geliştirilen düşük miktartlı kredilerdir. Bu kredi, işsizlik

sorunu yaşıyan ya da kendi işini kurmak isteyen yoksul ve yoksulluk sınırı altındaki kimselere, özellikle kadınlara yönelik verilen kredilerdir. Daha genel bir ifadeyle ele alınacak olursa mikrokredi; iş yapma fikri olup, gelir getirici bir faaliyette bulunmak üzere başlangıç sermayesine ihtiyaç duyan yoksullara, ihtiyacın karşılanması hammadde ve malzeme ya da imalat için gerekli teçhizatın alımı gibi amaçlarla sağlanan düşük meblağlı kredilerdir. ( Bayraktutan va Akatay, 2012;7 ) Yoksulluk nedeniyle kredi geri ödeme garantisi sunamayacak kişilere düşük miktarlı kredilerin sağlanmasını içermektedir.

## 6.2 Türkiye’de Mikrokredi Uygulaması

Mikrokredi, Lysander Spooner’ın insanların yoksulluktan kurtulması amacıyla girişimci ve çiftçilere küçük krediler vermenin faydaları üzerine yazılar yazdığı 1800’lerin ortalarına kadar inmektedir. Friedrich Wilhem Raiffeisen kırsal Almanya’daki çiftçilere yönelik ilk kredi veren bankaları kurmuştur. En önemli girişim ise 1974 yılında Dünyadaki öncüsü Muhammed Yunus tarafından kurulmuş olan Grameen Bankası’dır. 1974 yılında Yunus, Chittagong Üniversitesi’nde profesörken öğrencilerini kırsal ve fakir bir köye götürmüştür. Oradaki bambu tabureleri yapan bir kadınla görüşerek onun malzemelerini ödünç almak için aracıya %10 haftalık faiz ödemeleri yapmak zorunda olduğunu ve bir kuruşluk kârıyla kaldığını öğrenmişlerdir. Yoksul kadın, eğer daha düşük bir faiz oranına malzemelerini ödünç alabilseydi ekonomik olarak fakirlikten kurtulabilirdi. Yunus, öğrettiği iktisat esaslarında büyük bir sorunun olduğunu fark ederek kendi cebinden 17 ile 42 arası sepet yapan kişiye kredi vermiştir. Bu küçük miktarla yoksulların sadece yaşamalarını değil, yoksulluktan çıkmaları için bireysel girişimcilik kıvılcımını sağlayabildiğini öğrenmiştir. Yunus, ticari bankaların ve devletin öğüdüne karşı olan “ Mikrokredi” sağlamaya devam etmiştir. 1983 yılında güven ve beraberlik esaslarına dayanan Grameen Bankasını kurmuştur. (<http://www.tgmp.net/tr>)

Türkiye’de ilk mikrokredi uygulaması Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi adıyla Marmara Deprem bölgesinde 2002’de başlatılmıştır. Yerel kadın gruplarına yönelik bireysel ve kollektif kapasite geliştirme ve ekonomik güçlendirme programları uygulanarak, bu gruplara Kadın ve Çocuk Merkezleri kurarak erken çocukluk eğitim hizmetleri sunmaları için destek vermektedir. KEDV, bu faaliyetleriyle her yıl yaklaşık 3000 çocuk ve kadına eğitim ve diğer kapasite geliştirme olanakları sunmaktadır. Maya, etkinliğine 1999 depreminde en çok etkilenen illerimizden biri olan Kocaeli’nde başlamış, daha sonra İstanbul, Düzce, Sakarya ve Eskişehirde kredi vermiştir. Şu an Kocaeli, Sakarya ve Eskişehir’de faaliyetlerine devam eden Maya, bugüne kadar 12.000’den fazla kredi vermiştir. Verilen kredilerin toplam meblağı 11 milyon TL’yi geçmiştir. ([www.kedv.org.tr](http://www.kedv.org.tr)) Bu kurum, yoksul ve yoksulluk sınırı altında kalan kadınlara kendi işlerini kurmaları konusunda finansal ve teknik destek sağlamaktadır.

Türkiye’de mikrokredi uygulaması konusundaki ikinci oluşum ise, 18 Temmuz 2003 tarihinde öncüsü Prof. Dr. Aziz Akgül olan, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ile Bangladeş kökenli Graamen Bank’ın iş birliği ile TGMP adı altında Diyarbakır’da oluşturulan mikrokredi uygulamasıdır. Kurum Türkiye genelinde 60 ilde 90 şubesiyle 175.000 yoksul ve dar gelirli kadına ( aileleriyle beraber 600.000 kişiye ) 725 milyon TL kredi vermiştir. 38.837 aktif üye kredi kullanmaya devam etmektedir. (<http://www.tgmp.net/tr>)

Türkiye’de yaklaşık 14 yıldır devam etmekte olan mikrokredi uygulamaları özellikle kadın yoksulluğunu azaltmada önemli bir faktör olduğu araştırmalarla ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de hızlı bir şekilde yayılmaya başlayan mikrokredi uygulamaları çeşitli amaçlar çerçevesinde kadınlara yönelik gelişim sergilemektedir.

Bir diğer yaklaşım ise, Şubat 2001 krizinin hemen ardından uygulanmaya başlanan Sosyal Riski Azaltma Projesi ( SRAP ) kapsamında,

gelir getirici bir iş kurmaları için yoksullara mikrokredi verilmesi öngörülmüştür.

Türkiye’de mikrokredi projesi yürüten sivil toplum örgütlerinden biri de Toplum Gönüllüleri Vakfı’dır. Vakıf, Aile Ekonomisini Güçlendirme – Küçük Destek Büyük Çözüm Projesi adıyla mikrokredi uygulamasını Ekim 2006’da pilot proje olarak başlatmıştır. ( Haspolat, 2010:127)

## 7. MİKROKREDİ DESTEĞİ KAPSAMINDA GİRİŞİMCİLİK VE KADIN

Geçmiş ve günümüz tartışma konularından olan “kadın yoksulluğu”, kredilerin kadınlara odaklanmasında önemli sebeplerden birini oluşturmaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde işsiz kesimin büyük çoğunluğunu kadınların oluşturduğu görülmektedir. “Yoksulluğun Kadınlaşması” 1995 yılında 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planında bir kavram olarak ele alınmıştır. Bu kavramın altı; aile yapısının değişmesi, boşanmaların artması, evlilik dışı çocuk sahibi olma oranındaki artış ve çocuk – yaşlı bakımını kadınların üstlenmesi vs. gibi konular doldurmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun cinsiyeti kadın olmaktadır.

**Tablo 4. Bölgesel İşgücüne Katılma Oranı**

İşgücüne Katılma Oranı ( % )	(15+) Erkek	
	2014	2015
Adana, Mersin (TR62)	70,7	71,8
Ankara (TR 51)	72,1	73,4
Antalya, Isparta, Burdur(TR61)	73,6	73,7
Aydın, Denizli, Muğla (TR 32)	69,8	69,6
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan(TRA2)	70,8	71
Balıkesir, Çanakkale (TR22)	66,1	64,5
Bursa, Eskişehir, Bilecik (TR41)	70,0	70,9
Erzurum, Erzincan, Bayburt (TR A1)	71,3	70,4
Gaziantep, Adıyaman, Kilis (TRC1)	69,0	68,2
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye(TR63)	67,9	66,8
Kastamonu, Çankırı, Sinop (TR82)	67,6	67,8
Kayseri, Sivas, Yozgat (TR 72)	70,7	70,9
Kocaeli,Sakarya,Düzce,Bolu,Yalova(TR42)	74,4	75,4

Konya, Karaman (TR 52)	73,3	73,4
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir (TR 71)	70,4	72,4
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli (TR B1)	67,6	68,3
Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak (TR 33)	72,5	71,6
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt (TR C3)	64,3	65,9
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya (TR 83)	67,8	68,0
<b>Tekirdağ, Edirne, Kırklareli (TR 21 )</b>	<b>76,0</b>	<b>76,0</b>
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane (TR 90)	68,1	68,1
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri (TRB2)	71,5	67,2
Zonguldak, Karabük, Bartın (TR 81)	69,7	68,3
İstanbul (TR 10)	74,0	75,4
İzmir (TR 31)	72,0	71,9
Şanlıurfa, Diyarbakır ( TR C 2)	68,9	68,6

İşgücüne Katılma Oranı ( % )	(15+) Kadın	
	2014	2015
Adana, Mersin (TR62)	28,3	29,9
Ankara (TR 51)	31,6	31,9
Antalya, Isparta, Burdur (TR61)	38,9	37,8
Aydın, Denizli, Muğla (TR 32)	38,2	38,5
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan (TRA2)	38,2	37,1
Balıkesir, Çanakkale (TR22)	30,2	30,4
Bursa, Eskişehir, Bilecik (TR41)	28,9	30,1
Erzurum, Erzincan, Bayburt (TR A1)	31,0	32,5
Gaziantep, Adıyaman, Kilis (TRC1)	17,8	18,9
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye (TR63)	19,9	20,5
Kastamonu, Çankırı, Sinop (TR82)	39,7	40,2
Kayseri, Sivas, Yozgat (TR 72)	25,6	27,7
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova (TR42)	34,5	35,5
Konya, Karaman (TR 52)	25,7	29,0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir (TR 71)	27,4	31,5
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli (TR B1)	27,1	28,3
Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak (TR 33)	33,4	34,4
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt (TR C3)	12,3	12,2
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya (TR 83)	32,7	35,1
<b>Tekirdağ, Edirne, Kırklareli (TR 21 )</b>	<b>35,6</b>	<b>38,0</b>
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane (TR 90)	38,2	39,7
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri (TRB2)	25,7	26,8
Zonguldak, Karabük, Bartın (TR 81)	37,2	35,8
İstanbul (TR 10)	31,4	33,4
İzmir (TR 31)	35,3	35,6
Şanlıurfa, Diyarbakır ( TR C 2)	17,5	20,2

İşgücüne Katılma Oranı ( % )	(15-64) Erkek	
	2014	2015
Adana, Mersin (TR62)	75,6	76,6
Ankara (TR 51)	77,2	78,9
Antalya, Isparta, Burdur(TR61)	79,6	79,5
Aydın, Denizli, Muğla (TR 32)	77,0	76,5
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan(TRA2)	73,9	74,9
Balıkesir, Çanakkale (TR22)	74,2	73,2
Bursa, Eskişehir, Bilecik (TR41)	75,4	76,6
Erzurum, Erzincan, Bayburt (TR A1)	77,8	76,7
Gaziantep, Adıyaman, Kilis (TRC1)	73,3	72,7
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye(TR63)	74,3	72,7
Kastamonu, Çankırı, Sinop (TR82)	77,2	77,5
Kayseri, Sivas, Yozgat (TR 72)	76,6	77,6
Kocaeli,Sakarya,Düzce,Bolu,Yalova(TR42)	79,5	81,2
Konya, Karaman (TR 52)	78,8	78,7
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir (TR 71)	75,7	78,0
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli (TR B1)	72,0	72,5
Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak (TR 33)	79,0	78,2
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt (TR C3)	69,1	70,4
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya (TR 83)	73,5	74,3
<b>Tekirdağ, Edirne, Kırklareli (TR 21 )</b>	<b>81,9</b>	<b>82,2</b>
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane (TR 90)	74,2	73,9
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri (TRB2)	75,0	70,4
Zonguldak, Karabük, Bartın (TR 81)	74,6	74,1
İstanbul (TR 10)	78,2	79,8
İzmir (TR 31)	78,8	78,8
Şanlıurfa, Diyarbakır ( TR C 2)	72,3	72,2

İşgücüne Katılma Oranı (%)	(15-64) Kadın	
	2014	2015
Adana, Mersin (TR62)	31,1	32,9
Ankara (TR 51)	35,0	35,4
Antalya, Isparta, Burdur(TR61)	43,7	42,7
Aydın, Denizli, Muğla (TR 32)	44,2	44,9
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan(TRA2)	40,7	40,0
Balıkesir, Çanakkale (TR22)	36,4	37,0
Bursa, Eskişehir, Bilecik (TR41)	32,2	34,1
Erzurum, Erzincan, Bayburt (TR A1)	34,5	35,7
Gaziantep, Adıyaman, Kilis (TRC1)	19,5	20,9
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye(TR63)	22,1	22,8
Kastamonu, Çankırı, Sinop (TR82)	46,2	47,9
Kayseri, Sivas, Yozgat (TR 72)	28,6	30,7

Kocaeli,Sakarya,Düzce,Bolu,Yalova(TR42)	38,1	39,1
Konya, Karaman (TR 52)	28,6	32,3
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir (TR 71)	30,7	35,7
Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli (TR B1)	29,6	30,4
Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak (TR 33)	38,9	39,7
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt (TR C3)	13,2	13,2
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya (TR 83)	37,0	39,4
<b>Tekirdağ, Edirne, Kırklareli (TR 21 )</b>	40,8	43,8
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane (TR 90)	43,3	45,0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri (TRB2)	27,0	28,4
Zonguldak, Karabük, Bartın (TR 81)	40,8	39,8
İstanbul (TR 10)	34,2	36,5
İzmir (TR 31)	40,4	41,0
Şanlıurfa, Diyarbakır ( TR C 2)	18,6	21,4

**Kaynak:** TÜİK, Bölgesel ve cinsiyet ayrımına göre işgücüne katılım araştırması

TÜİK tarafından yapılan araştırmada yukarıda ki tablo için sonuçlar değerlendirildiğinde; Bölgesel olarak 2014 yılında 15 yaş üstü erkeklerin iş gücüne katılma oranı sıralamasında 1- %76 oran ile Tekirdağ, Edirne, Kırklareli Bölgesi, 2- %74,4 oran ile Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova Bölgesi, 3- %74 oran ile İstanbul yer alırken son sırada %64,3 oran ile Mardin, Batman, Şırnak, Siirt Bölgesi yer almaktadır. Bölgesel olarak 2015 yılı 15 yaş üstü erkeklerin iş gücüne katılım oranları sıralamasında 1- %76 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli Bölgesi, 2- %75,4 oran ile İstanbul, 3- %75,4 oran ile Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova Bölgesi yer alırken son sırada %64,5 oran ile Balıkesir, Çanakkale Bölgesi yer almaktadır.

Tablo 4'e göre 15 yaş üstü kadınların 2014 yılında işgücüne katılım oranlarına bakıldığı zaman, 1- %39,7 oran ile Kastamonu, Çankırı, Sinop Bölgesi, 2- %38,9 oran ile Antalya, Isparta, Burdur Bölgesi, 3- %38,2 oran ile Aydın, Denizli, Muğla Bölgesi yer alırken, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli Bölgesinde bulunan kadınların iş gücüne katılım oranı %35,6 ile 5. sırada yer almakta ve son sırada %17,5 oran ile Şanlıurfa, Diyarbakır Bölgesindeki kadınların işgücüne katılım gösterdiği görülmektedir. 2015 yılı 15 yaş üstü kadınların iş gücüne katılım oranları kıyaslanacak olursa; 1- %40,2 Kastamonu, Çankırı, Sinop Bölgesi, 2- %39,7 oran ile Trabzon, Ordu,

Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane Bölgesi, 3- %38,5 oran ile Aydın, Denizli, Muğla Bölgesi yer alırken, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli Bölgesi %38 oran ile 4. sıraya yükselmekte olup en son sırada %13,2 oran ile Mardin, Batman, Şırnak, Siirt Bölgesinde bulunan kadınlar yer almaktadır.

Bunun yanı sıra, Tablo 4'e göre 2014 – 2015 yılları arasında 15-64 yaş arası erkeklerin iş gücüne katılım oranlarındaki değişim bölgesel olarak incelendiğinde, 1- %2,3 oranla Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir Bölgesi, 2- %1,7 oran ile Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova Bölgesi, 3- %1,7 oran ile Ankara yer alırken, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli Bölgesinde yer alan erkeklerin işgücüne katılım oranları yıllar içerisinde %0,3 oranında artış göstermektedir. 2014 – 2015 yılları arasında 15 – 64 yaş arası kadınların iş gücüne katılım oranlarındaki değişim bölgesel olarak incelendiğinde, 1- %5 oran ile Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir Bölgesi, 2- %3,7 oran ile Konya, Karaman Bölgesi, 3- %3 oran ile Tekirdağ, Edirne, Kırklareli Bölgesi yer almaktadır.

Bölgeler arası yapılan bu incelemede, 26 Bölge arasında kadın ve erkeğin iş gücüne katılım oranları değerlendirilmiş olup, değerlendirme sonucunda erkeklerin kadınlara oranla iş gücüne katılım oranlarının daha yüksek olmasının yanı sıra, son dönemlerde kadınların iş gücüne katılım oranlarında da artış olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle araştırmada bulunacağımız Tekirdağ ili için kadınların iş gücüne katılım oranlarında erkeklere oranla artış olduğu aynı zamanda bölgeler arası kıyaslamada da ilk 5 sırada yer aldığı görülmektedir. Fakat iş gücüne katılım oranında ki artış, henüz kadın yoksulluğunu ortadan kaldıracak seviyelere ulaşmamıştır.

**Tablo 5.Kurumsal Olmayan Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücü Durumu**

Gösterge	Toplam		
	2014	2015	2016
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	56.986	57.854	58.739
İş gücü (Bin)	28.786	29.678	30.543



<b>İstihdam edilenler (Bin)</b>	25.933	26.621	27.213
<b>İşsiz (Bin)</b>	2.853	3.057	3.330
<b>İşgücüne katılma oranı (%)</b>	50.5	51.3	52.0
<b>İşsizlik oranı (%)</b>	9.9	10.3	11.0
<b>İstihdam oranı (%)</b>	45.5	46.0	46.0
<b>Zamana bağlı eksik istihdam</b>	608	477	462
<b>Yetersiz istihdam</b>	538	534	560
<b>İşgücüne dahil olmayan nüfus</b>	28.200	28.176	28.196

<b>Gösterge</b>	<b>Erkek</b>		
	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2016</b>
<b>15 ve daha yukarı yaştaki nüfus</b>	28.145	28.573	29.033
<b>İş gücü (Bin)</b>	20.057	20.453	20.893
<b>İstihdam edilenler (Bin)</b>	18.244	18.562	18.889
<b>İşsiz (Bin)</b>	1.813	1.891	2.004
<b>İşgücüne katılma oranı (%)</b>	71.3	71.6	72.0
<b>İşsizlik oranı (%)</b>	9.0	10.5	10.0
<b>İstihdam oranı (%)</b>	64.8	65.0	65.0
<b>Zamana bağlı eksik istihdam</b>	427	338	320
<b>Yetersiz istihdam</b>	429	420	442
<b>İşgücüne dahil olmayan nüfus</b>	8.089	8.120	8.139

<b>Gösterge</b>	<b>Kadın</b>		
	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2016</b>
<b>15 ve daha yukarı yaştaki nüfus</b>	28.841	29.281	29.706
<b>İş gücü (Bin)</b>	8.729	9.225	9.650
<b>İstihdam edilenler (Bin)</b>	7.689	8.058	8.324
<b>İşsiz (Bin)</b>	1.040	1.167	1.326
<b>İşgücüne katılma oranı (%)</b>	30.3	31.5	32.0
<b>İşsizlik oranı (%)</b>	11.9	12.6	14.0
<b>İstihdam oranı (%)</b>	26.7	27.5	28.0
<b>Zamana bağlı eksik istihdam</b>	180	140	142
<b>Yetersiz istihdam</b>	109	113	119
<b>İşgücüne dahil olmayan nüfus</b>	20.112	20.056	20.057

**Kaynak:** TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2014; 2015; 2016

Tablo 5.'den görüleceği gibi, kurumsal olmayan nüfus içerisinde Türkiye'de 15 yaş ve yukarisında bulunan 2014 yılı nüfusu içerisinde istihdam edilebilir erkek sayısı 28.145, kadın sayısı 28.841, 2015 yılında istihdam edilebilir erkek sayısı 28.573, kadın sayısı 29.281 iken, 2016 yılında istihdam edilebilir erkek sayısı 29.033, kadın sayısı 29.706 rakamlarına ulaşmıştır. 3 yıl içerisinde istihdam edilebilir kadın ve erkek

sayısında yaklaşık olarak %3 artış görülmektedir. Bu rakamın 2014 yılında 20.057'sini erkek, 8.729'nu kadın, 2015 yılında 20.453'nü erkek, 9.225'ni kadın oluştururken, 2016 yılında ise 20.893'nü erkek, 9.650'sini kadın iş gücü oluşturmaktadır.

Bu durumda 2014 yılı içerisinde erkeklerde %71,3 olan işgücü katılım oranı, 2015 yılı içerisinde %71,6 ve 2016 yılında ise %72 olurken; 2014 yılı içinde kadınlarda %30,3 olan işgücüne katılım oranı 2015 yılı içerisinde %31,5 ve 2016 yılında ise %32 olarak ilerleme kaydetmiştir.

2014 yılı içerisinde istihdam edilen erkek sayısı 18.244, 2015 yılı içerisinde 18.562 iken, 2016 yılında ise bu rakam 18.889'a çıkmış olup; 2014 yılı içerisinde istihdam edilen kadın sayısı 7.689, 2015 yılı içerisinde 8.058 iken, 2016 yılı içinde bu sayı 8.324 rakamına ulaştığı görülmektedir.

Tablodan da görüldüğü gibi 2014 yılında istihdam edilen 7.689 kadın nüfusu, istihdam edilebilir nüfusun %26,7'sini, 2015 yılında istihdam edilen 8.058 kadın nüfusu, istihdam edilebilir nüfusun %27,5'ni ve 2016 yılında istihdam edilen 8.324 kadın nüfusu, istihdam edilebilir nüfusun %28'ni oluşturmaktadır. Nüfusun yarısından fazlasının (%50,6) kadın olmasına karşın istihdam edilenlerin oranının %28 olması istihdam politikalarının hala eleştirilebilir seviyelerde olduğunu göstermektedir.

Kadınların aile içinde ve toplumda ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmek için sergilemiş oldukları hassas yaklaşımlar da kadın yoksulluğunu tetikleyici bir diğer unsurdur. Kadın yoksulluğunda esas engel teminat koşulu olmakla beraber, işyeri kurmak ve ekonomik faaliyetleri başlatmaya ilişkin adımlardır. Kadın girişimciliğinin önündeki tipik engeller; geçim koşullarından kaynaklanan başlangıç sermayesinin yokluğu, finansal kararlar üzerinde bilgi yetersizliği, girişimcilik, piyasa bilgisi, ev içi sorumluluklardan kaynaklı zaman yokluğu şeklinde de sıralanabilir. Bu açıdan bakıldığında mikrokredilerin kişilerden teminat ya da herhangi bir

bilgi, belge talebinde bulunmaması yoksul kadınlarca tercih sebebinin oluşturmaktadır.

Ayrıca günümüzde girişimciliğin önemini arttıran unsurlar; yönetimde meydana gelen önemli gelişmeler, küresel ekonomideki rekabet, ulaşım, üretim vs. olarak sıralanabilmektedir. Bu noktada girişimcilik, yenilik, yaratıcılık ve yönetim faaliyetlerinin tamamlayıcısı olarak da görülmektedir. İş geliştirmede ihtiyaçları karşılama ve problemleri çözmede, yaratıcılığı ve yenilikçiliği amaç edinerek var olan ya da gelişmeye açık olan, iş teknik bilgisini kullanarak kaynak toplama yeteneğini en verimli şekilde sergilemek olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile girişimcilik, var olan fırsatların görülmesi ya da yaratılması bilinciyle yeni ve bilinmeyen bilgiyi keşfetmeyi içerir. Girişimci, yaratıcı ve yenilikçi düşünceleri birleştirerek, yakaladığı fırsatları cazip fikirlere dönüştürmektedir.

Bu bağlamda girişimci kişileri ön plana çıkaran en önemli özellikler; fırsatları iş fikrine dönüştürebilme yeteneği, cesaretli olmak, yaratıcılık, analiz yapabilme yeteneği, çabuk karar verebilme, başarıya ihtiyacı, risk almak, özgüven sahibi olma, güven verebilme, akılcılık, içsel motivasyon, sıkı çalışma, etkin iletişim kurabilme yeteneği ve kişilerarası beceriler şeklinde sıralanabilmektedir.

Bireylerin girişimciliğe adım atmasındaki faktörlere bakıldığında; kendini geliştirme isteği, kendi kendinin patronu olma isteği, maddi ve manevi kazanımlar, esnek bir çalışma ortamı, iş fırsatlarını değerlendirme isteği, toplumda kabul görme ihtiyacı, kendi geleceğini kendi istekleri doğrultusunda şekillendirme isteği olarak sıralanabilmektedir.

Gelişmiş ülkelerden başlayarak artış gösteren kadın girişimci sayısı ve ABD, OECD, BM gibi uluslararası kuruluşların kadın girişimciliğini destekleyici ve yaygınlaştırıcı politikalar izlemesi, Türkiye’de de kadın girişimci çalışmalarının yapılmasında etkisini göstermektedir. Bunun yanı sıra Türkiye’de kadınların ekonomik faaliyetlere katılımlarının sınırlı

olması, aile içindeki rol ve hala ataerkil düşünce yapısının yıkılmamış olmasıyla açıklanmaya çalışılmaktadır.

Bununla beraber, Türkiye’de de kadınları girişimci yapmaya yönelik çalışmaların oldukça çeşitli olduğu söylenebilir. Kadın girişimciliğini destekleme ve geliştirme kapsamında, ‘‘Başbakanlık, Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Bankalar, (Halk Bankası, Ziraat Bankası, Vakıfbank), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), KOSGEB İş Geliştirme Merkezleri, Sosyal Destekleme Merkezleri (GIDEM), Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV), Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER), Kadın Dayanışma Vakfı (KADAV), Kadın Merkezi (KA-MER), Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV), Türk Grameen Mikrokredi Projesi, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA)’’ gibi oluşum ve projeler sıralanabilir. ( Toksöz, 2007; 75-76 )

## **8. KADIN GİRİŞİMCİLERİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER**

### **8.1 Toplumun Geleneksel İnanç Baskısı**

Gelişmişlik seviyesi ne düzeyde olursa olsun dünyanın her köşesinde kadının yeri evidir gözöyle bakılmaktadır. Aile hayatındaki sorumlulukların aksamaması adına kadının çalışması yerine erkeğin çalışıp, kadının ev işleriyle ilgili olması daha kabul edilebilir bir durum olarak görölmektedir.

Bu nedenle ataerkil olarak ilerleme göstermiş toplumlarda, kadın girişimcilik için desteklenmemektedir. Bunun yanı sıra çalışan kadının evde söz sahibi konumunda olması erkek tarafından tehdit edici bir durum olarak algı yaratarak çalışma izni verilmemektedir.

Bir diğeri açıdan iş hayatında bulunan kadının aile içindeki sorumlulukları göz önünde tutularak işveren tarafından terfileri de söz konusu olmamaktadır.

### **8.2 Sermaye Eksikliği**

Girişimde bulunmanın ilk şartı hem finansal hem de bilgi yeterliliğine sahip olmaktır. Erkeklere nazaran kadının bu yöndeki gelişmişlik düzeyi yeterli bulunmamaktadır. Bu nedenle kadınların girişimdeki en büyük sıkıntısı sermaye yetersizliği olarak ele alınmaktadır.

Aile hayatında da başrolde olan kadın, karşısına çıkan fırsatları değerlendirmede daha geri planda kalmaktadır. Aile hayatında gerek anne gerek eş konumundaki kadının yükümlülükleri kariyer odaklı bir bakış açısında ilerlemesinin sınırlarını çizmekle kalmamış, çoğu zaman çalışma hayatıyla ilgili düşüncelerini rafa kaldırmasına neden olmuştur.

Dolayısıyla girişimcilik alanında ilk engeli gerekli sermayenin olmayışı ya da eksikliği oluşturmaktadır.

### **8.3 Rol Ayrımcılığında Cinsiyet**

Erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü iş hayatında, kadın meslek hayatında ki cinsiyeti belirlemektedir.

Hala günümüz toplumunda erkek işi – kadın işi olarak yapılan ayrımcılık ortadan kaldırılamamış ve kadın ne kadar başarılı olursa olsun erkeğin yer aldığı iş hayatında hak ettiği yeri alamamıştır.

Cinsiyet ayrımına dayalı önyargı ne yazık ki kadının hemcinsleri tarafından da destek görmekte ve girişimcilikteki engellere bir basamak daha oluşturmaktadır.

### **8.4 İletişim Eksikliği ve Sosyal Pozisyon**

Sosyal pozisyondaki sorunlar ele alındığında kadınlar erkeklerden sonra yer almaktadır. Girişimde bulunan kadın bir işi kurup yönetmede bilgi, beceri, destek açısından yeterliliği sağlamasına rağmen erkeğe göre daha düşük başarılarla sahiptir. Bu da kadının erkeğin iletişim çemberine giremeyerek daha karamsar ve çekimser olmasına neden olmaktadır. Bir diğer açıdan bakılacak olursa iş ortamında birlikte bulunan erkek çalışma

arkadaşlarının, iş yeri dışında da birlikte vakit geçirmeleri, sosyalleşmeleri kadın çalışma arkadaşlarına göre daha fazladır. Bu durum erkeklerin iletişimdeki gücünü arttırırken, kadının yerini soyutlamasına neden olmaktadır.

### **8.5 Cam – Tavan Engeli**

Cinsiyetten doğan ayrımcılığın toplumdaki kabul görülebilirlik derecesi açısından yüksek oranlara sahip olması kadının iş hayatındaki diğer problemleri de beraberinde getirmektedir. Cinsiyete bağlı olarak aynı iş yerinde; aynı bilgi beceri ve deneyim seviyesine sahip olan kadın ve erkeğin aldığı maaş, terfi durumları kıyaslandığında erkeğin ön planda olduğu görülmektedir. Bu durum cam tavan engelini oluşturmakta ve kadının yönetimde yükselmesini engellemektedir. Cam – tavan engelini oluşturan en önemli unsurlar; kadının kendine olan güven eksikliği, kararsızlık, başarma inancındaki yetersizlik, iletişim eksikliği, iş ortamındaki erkek çalışanların kadınların başarısına olan inançsızlığı ve kadınların hemcinsleriyle olan anlaşamama gibi durumlar sayılabilmektedir.

### **8.6 Rol Çatışması**

Rol çatışması; özel hayat ile çalışma hayatı arasındaki ikilem olarak ifade edilmektedir. Rollerden birinin ihmali kararsız olma, bunalım, gerilim, öz güvensizlik, uzun süreli iş yerinde bulunma vs. gibi nedenlerle ortaya çıkmakta ve kadın çalışanın önünde engelleri oluşturmaktadır.

Aile hayatında sorumlulukları daha fazla olan kadın bu çatışmanın önüne geçemediği takdirde toplum tarafından çeşitli eleştirilere maruz kalarak yıpranmaktadır.

### **8.7 Güvensizlik, Tecrübe Eksikliği ve Başarısızlık Beklentisi**

Toplumda var olan basmakalıp yargılar, kadının iş yaşamındaki engellerinde önemli bir rol oynamaktadır. Kadın çalışanın bulunduğu konum ya da uygun görülmuş olan çalışma alanı dışında başarılı olamayacağı ve üst düzey işleri yapamayacağına dair olan inanç güvensizlik duygusunu aşılıyarak başarısızlığa rol açmaktadır.

Bir diğer açıdan yaradılış gereği kadın çalışanın, erkek çalışanlara göre daha hassas, bağımlı, duygusal olduğu inancı kadınlarda var olan rekabet, hırs, risk alma kriterlerini yetersiz kılmaktadır. Girişim konusunda da tecrübe eksikliği yaşayan kadın gerek toplum tarafından gerekse aile tarafından güven sınırları içerisinde yer almakta, özellikle yaş ilerleyip tecrübe edindikçe daha güvenilir bir konumda kendisini göstermektedir.

### **8.8 Zaman Darlığı**

Zaman darlığı sadece kadın girişimciler için ele alınacak bir unsur değil, erkek girişimciler içinde engel teşkil eden bir unsurdur.

Kadın girişimcilerin ev işi, aile sorumluluğu, çocuk bakımı gibi işlerle daha fazla sorumlu olması, girişimde buldukları iş alanında eğitime, araştırmaya, pazarlamaya ayırması gereken süreci daraltarak girişimlerine engel olmaktadır.

### **8.9 Girişimde Rol Modellerin Eksik Olması**

Rol modelinde cinsiyet önemli bir faktördür. Geçmişte girişimcilikte var olan kadın gelecekte girişimcilik ruhunu barındıran, arzulayan kadınlara her zaman örnek olacaktır.

Birbirini görerek cesaret, istek, başarma duygusunu en üst seviyelere çekerek daha ileriye bir adım atma duygusunu kendisinde bulacaktır.

Bir diğerk yandan aile içindeki etkileşim ele alınacak olursa, çocuklar her zaman anne ve babayı rol model benimseyerek bir gelecek inşa ederler. Bu yüzden kadın ilk aile içinde rol modelini arar, sonrasında geçmiş girişimcilik deneyimlerine sahip hemcinslerini rol model olarak benimser. Rol modelin olmayışı da girişimcilikte önemli eksik bir yönü oluşturmaktadır.

### **8.10 Sosyal Sorunlar**

Toplum bilincimizin hala değişmemiş olması ya da değişimin çok az oranlarda gerçekleşiyor olması, kadının omuzlarındaki yükün ağırlığını azaltamamıştır.

Kadının yeri evi diyerek başlayan inançlar, ev temizliği, çocuk bakımı, yemek, erken yaşta evlilik vs. gibi kriterlerle perçinlenerek var olan zamanı, sayılan bu işlere bölüştürmeyi başarmıştır.

Bu nedenle, kadın pek çok konuda zamanla yarışırken, girişimci olmaya, ev hayatından iş hayatına girerek başarılar sergilemeye fırsat bulamamıştır.

## **9.GİRİŞİMCİLİĞE BAŞLADIKTAN SONRA KADININ HAYATINDA DEĞİŞEN SOSYAL VE EKONOMİK DURUM**

Kadınların girişimciliğe adım atmasıyla beraber, hayatları girişimcilik öncesi ve girişimcilik sonrası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu süreçte olumlu - olumsuz birden fazla değişimden bahsetmek mümkündür. Kadınların yapmış olduğu girişimcilik, ekonomik ve sosyal anlamda hem kendileri hem aileleri için önemli getiriler sağlamaktadır. Girişimcilikte kredi kullanımı, kadınların hayatlarında ekonomik açıdan



devasa büyüklükte dönüşümler yaratamamış olsa da, dayanışma, özgüven kazanma, birlik – beraberlik duygusu vb. gibi sosyo – psikolojik açıdan destek sağlayıcı bir faktör olmuştur.

Girişimci kadınlarda ilk gözlemlenen, girişimle beraber kazanç sağlamaları güvenlerinin artmasına neden olarak sosyal anlamda da güçlendiklerini göstermektedir. Toplumda kadını güçlendirmek sadece bireyi değil, aileyi ve çevresini güçlendirmek demektir. Girişimde buldukları iş hakkında bilgi sahibi olmaları sosyal anlamda gelişmelerine sürekli olarak ortam sağlamaktadır.

Bir diğer yandan girişimci kadınların almış olduğu kredilerin geri ödenme süreci ele alınacak olursa, kadınlara bir sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Yüklenen bu sorumluluk kadınlara kendini daha güçlü hissettirmekle kalmayıp, kadınlar arasındaki güç dayanışmasını sağlamlaştırarak, kazanma hırslarını, ayakta durabilme hırslarını da ön plana çıkarmaktadır.

Güven çerçevesinde kredi alıp, geri ödeme konusunda problem yaşamayan kadınlar, kendilerindeki çekimserliğin ortadan kalktığını, nerde fırsat varsa daha çok araştıran, geliştiren ve başvuran bir karaktere büründüklerini de sık sık dile getirmektedirler. Yoksullukla mücadelede kadın yoksulluğunun ortadan kaldırılabilmesi için bireylerin kişisel özelliklerini güçlendirme, kendisi içinde yapabilirlik farkındalığına varma, kendi istekleri doğrultusunda düşünüp karar alabilme yetisinin geliştirilmesi gerektiği konusunda da hem fikir olan kadınlar birbirlerini her anlamda geliştirmeye ve girişken olmaya teşvik etmektedir.

Kredi almadan önce ve kredi aldıktan sonra ekonomik açıdan kıyaslanan kadınların aile içindeki rolleri incelendiği zaman, ev içi veya ev dışı herhangi bir alınan kararda tek başlarına karar veremedikleri, daha çok alınmış veya alınacak kararlar için görüş bildirisinde buldukları, yaptıkları iş sayesinde eve gelir getiren, katkı sağlayan, çocukların ihtiyaçlarını

karşıl原因 bu nedenle de ev de ya da sosyal hayatlarında daha söz sahibi birey olma yolunda ilerlemektedirler. Kadınların sosyo – ekonomik durumları ne kadar iyileştirilirse aile içindeki rolleri ve katılımları aynı oranda artmaktadır.

Girişimcilerin gelirlerindeki artış, bireylerin daha fazla ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tüketimi arttırmış olup, bu da ekonominin canlanmasına neden olmaktadır. Tüketim harici kısmın tasarruf edilmesi, bu tasarrufla yeni mal mülk edinilmesi olanağını da sunmaktadır. Mikrokredilerin bu yararı üretimde artışı sağlamakla kalmayıp, istihdam edilen birey sayısını da arttırarak, başkalarının da gelirini arttırmasına neden olan bir döngüye dönüşmektedir.

Kadınların sosyal ve ekonomik açıdan güçlenmesi, boyun eğmeme yönündeki farkındalığını da geliştirmiş olup, çalışma alanlarında grup halinde çalışan kadınların birlik ve beraberlik duygusuyla engellere karşı direnebilme sürecini de başlatmaktadır. Bu nedenle toplumun, hem erkeği hem kadını farklı bakış açılarıyla değerlendirip, onlara toplumsal yükümlülükler belirleyip, yerini ve önemini belirleyici bir kavram olarak hissettirmesi desteklenmemektedir.

Sosyal alanda iletişimini güçlendiren kadın adım attığı ileriki süreçler içinde özgürlüğünü kazanmış olup, kendini daha değerli hisseden bir bireye dönüşmektedir. Aynı zamanda aile içindeki iletişiminin güçlenmesi çocuklardaki okullaşma oranını da arttırmaktadır.

Yukarıda ki söylemlerden de anlaşılacağı gibi, girişimcilik kadının kendisini keşfedip hem ailesine hem kendisine sosyal ve ekonomik açıdan katkı sağlamakla kalmayıp, toplumun gelişmesi için atılmış bir adım, gelecekteki girişimciler için iyi birer örnek olmaktadır.

## **10.GİRİŞİMCİ KADINLARDAN MİKROKREDİNİN ETKİLERİNE YÖNELİK ELEŞTİREL YAKLAŞIM**

Girişimci kadınlar açısından mikrokredi programlarının, bireylerin hayatlarında olumlu yönlerinin olmasının yanında, yetersiz yönlerinin de olduğu saptanmıştır.

İlk olarak mikrokredi programları kapsamında verilen tutarlar planlanırken miktarların standart bir çerçevede yer alması, farklı girişimlere hitap etmemektedir. Bu da mikrokredilerin çoğu girişimde başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olabilmektedir. Bu yüzden sistemin daha başarılı sonuçlar vermesi için, kredi miktarlarının kadın girişimcilerin önermiş oldukları iş planına göre esnetilmesi bir çözüm önerisi olarak sunulabilmektedir.

Girişimcilerin sunmuş oldukları iş planını sürdürmeleri de önemli bir sorunu gündeme getirmektedir. Sürdürülebilirliğin sağlanması için sınırlı sayıda verilen kredilerin, bu girişimleri olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu sınırlı faaliyetler emek yoğun ve düşük gelir getiren kriterlere sahip olması nedeniyle, hane halkı açısından çoğu zaman sadece ek gelir sağlayabilmektedir. Bu sorundan yola çıkılarak, kadın girişimcilerin birlik beraberlik çerçevesi içinde ufak topluluklar bazında büyük pazar ortamına üretim yapmaları, kadınların sosyo – ekonomik yaşamlarında beklenen değişimleri gerçekleştirebilmektedir.

Ayrıca mikrokredi altında çoğu program, eğitim ve pazarlama hizmeti sunmaksızın sadece kredi vermektedir. Bu da kadınlara verilen desteğin yetersiz olduğu bir diğer unsurdur. Bu programlarda ki yetersizliğin giderilebilmesi için kadınlara, pazarlama, üretim, maliyet hesaplama, hammadde temini, araştırma – geliştirme vb. konularda eğitim verilmesi ve süreç içerisinde ara ara yönlendirmelerde bulunulması daha yararlı olmaktadır.

Son olarak mikrofinans kuruluşlarının hala kredi yönelimli hizmet sunmaları, borçlanmayı gerektirmesi nedeniyle en yoksul kesimler için bir çözüm önerisi olarak görülmemektedir. Mikrofinans kuruluşlarının ve

mikrokredi programlarının daha başarılı, sosyal ve ekonomik gelişimin sağlanması amacıyla yasal bağlamda tekrar düzenlenmesi gerekmektedir.

## 11. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüz şartları içinde kadının çalışma hayatında, her geçen gün etkinliğini, verimliliğini arttırması, ekonomik ve kültürel olarak bir kurtuluş yolu bulması hem kendisi hem de toplum açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir.

İş imkânlarının cinsiyete, sınıf ayrımına bağlı kalmaması, gelenekçi düşünceye dayandırılarak gündelik iş yükünün sadece kadının bir görevi olarak görülmesi, her alanda etkin bir rol üstlenebileceğinin farkında olunması ve farkındalığın yaratılması, toplumun erkek egemen yapısı zihniyetinin kırılması, devletin siyasal ve yasal politikalar konusunda kadına pozitif ayrımcılık tanıyor olabilmesi, gerek aile içi gerek toplumsal bilgilendirmelerin yapılması, kadınların birey olarak kendilerini geliştirmelerinin desteklenmesi, kadın ve kadın yoksulluğu üzerine çözüm olacak araştırma ve geliştirmelerin yapılması, plan ve projelerin üretilip uygulanması vb. kısacası toplumda kadının hak ettiği statüye ulaşması için daha destekleyici, güvence altına alan hizmetler benimsenip savunulmalıdır.

Girişimcilik, kadının kendine olan saygısının artması ve yoksullukla mücadele etmesi konusunda, ekonomik, sosyal ve bireysel olarak atılmış önemli bir adımdır. Kadının kendisini keşfedip, eğitim ile beraber içinde var olan azim, hırs, karar, cesaret sayesinde ekonomik anlamda bağımsızlığını kazanma isteği onu daha da güçlendirerek, erkeğe olan bağımlılığını en aza indirmektedir. Bu süreç içerisinde girişimci kadının, toplumda tabulaşmış olan engelleri de omuzlayarak ilerleme kaydetmesi göz ardı edilmemelidir.

Kadın girişimcilerin düşüncelerinden yola çıkılarak, mikrokredi uygulamalarında genel olarak bir memnuniyet söz konusudur. Kadınların hepsi belirli bir kazanç elde etmekle kalmayıp, öz güven, motivasyon,

sosyallik, iletişim, söz hakkı vb. gibi özellikleri de yaşantılarında ön plana çıkartır olmuşlardır.

Araştırma sürecinde, mikrokredi kullanan veya kullanmayı düşünen kadınların sistem üzerindeki eleştirileri de dikkate alınarak, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, kurum veya kuruluşlardaki gerek maddi gerek manevi destekteki standartlaşma gibi sorunlar göze çarpmaktadır.

Bu bağlamda;

- Mikrofinans sisteminin başarılı sonuçlar doğurması için, verilen kredi tutarlarının standartlaştırılmış bir halde değil de, girişimcinin sunmuş olduğu iş çerçevesinde belirlenmesi gerekmektedir.
- Yoksullukla mücadele de girişimciliğin arttırılması ve uygun ortamların sağlanması adına yasal ve politik düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Eğitim, sağlık ve barınma harcamaları da yoksullukla mücadele politikaları arasında yerini almalıdır.
- Kuruluşlar tarafından, verilen kredinin nasıl kullanılması gerektiği, girişimde nasıl daha başarılı olunabileceği gibi konularda daha takipçi bir ruha sahip olmak ve girişimciliği geliştirme konusunda öncülük edilmesi gerekmektedir. Girişimcinin kendi işini kurması esnasında her zaman yol göstericiye ihtiyacı vardır. Kendi işi kurulunca kadının toplumdaki yeri de önem kazanmaktadır.
- Kredi verilmesi ve öncülük edilmesi de yeterli gelmeyecek olup, bu süreç içerisinde kadın girişimcilere; eğitim, pazarlama, araştırma – geliştirme, muhasebe, üretim, maliyet gibi konularda desteğin sağlanması gerekmektedir. İş ile ilgili eğitim – seminerlerin olması kadınların aynı zamanda gözlem yeteneklerini de geliştirerek iş yaşamında daha başarılı bir biçimde kullanmalarını, yeni fikirlere

daha açık hale gelerek yaratıcılıklarını sergilemelerini destekleyerek iş yaşamında başarının kapısını aralamalarına yardımcı olunmalıdır.

- Verilen kredilerin belirli sayıda olması, kadın girişimcilerin girişim gösterdikleri alanda çoğu zaman başarısızlık sonucunu elde etmelerine neden olmaktadır. Kadın girişimcilerin iş hayatında erkekten daha fazla çaba göstermesi ve daha dikkatli adım atıyor olması göz önünde bulundurularak, kadınların girişimciliklerini devam ettirebilmesinde önemli bir unsur olan sürdürülebilirlik ilkesinde düzenlemeler yapılmalı ve girişimin kendine yetebileceği sürece gelene kadar kredi verilmesi gerekmektedir.
- Kadınlara iş hayatında tanınan fırsatlar neticesinde başarılı olmalarının yanında, çevrelerine de istihdam sağlamaları, erkeklere nazaran daha neşeli ve eğlenceli yapıya sahip olmaları, çalışanlar ile iş konusunda daha heveslendirici ve teşvik edici yeteneğe sahip olmaları, çalışanları ile iletişime daha kolay bir şekilde geçerek gereken eğitimi ve öğreticiliği sergilemeleri kaçınılmaz bir sonuçtur, iş imkânı sağlayan kadınların topluma daha etkin yararlar sağlayabilmesi adına ataerkil toplum yapısının girişimciliği olumsuz etkilediği bilincinde olunarak pozitif ayrımcılık yapılması gerekliliği bir kez daha önem arz etmektedir.
- Kadınların iş hayatında problem çözebilme başarılarının bir yönetici olarak daha başarılı olmalarına, özel yaşamlarında olduğu gibi iş hayatında da açık bir stratejiye sahip olmaları yeni durumlara ve değişimlere daha rahat uyum sağlayabilmelerine, sektörel ilişki ağının kadın girişimcilere kapalı olmasının yanında birçok sorun yaşamalarına rağmen tahminlerin aksine kararlarını kolay verip ve uygulama konusunda daha ısrarcı olmaları onları bir adım daha ileriye taşımak için yeterli sebepleri sunmaktadır.

Sonuç olarak, yoksulluk ve kadın yoksulluğu sorununun çözülebilmesi için öncelikle ülkeler tarafından kaynak ve gelirin adil dağılımını sağlayacak politikaların acil olarak hayata geçirilmesi, ülke ayrımı olmaksızın gözlemlenen cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması için gerekli çalışmaların yapılması, kadınların girişimciliğe özendirilmesi ve desteklenmesi konusunda devlet tarafından yapılacak olan düzenlemelerin kalitesinin yükseltilmesi, istihdamın arttırılması, ekonominin gelişmesi, Türkiye çapında “ yoksulluk envanteri” çalışmalarının il, ilçe, mahalle bazlı düzeyde belirlenmesi daha duyarlı ve bilinçli bir toplumun yetişmesinde etkili olacaktır.

## KAYNAKÇA

Öztürk, M. D. & Arslan İ. K, (2016) Türkiye’de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Tartışma Metinleri

Baltacı, N. Ö. (2011). ‘‘Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikro Kredi’’. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

Bayraktutan, Y. & Akatay, M. (2012). Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 1-34

Şengür, M. (2011). Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi Eskişehir Grameen Bank Analizi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Toksöz, G. (2012) Kalkınmada Kadın Emeği, Varlık Yayınları, İstanbul.

Sönmez, A. & Şimşek, F. (2011). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmelerin Küçük Ölçekli Bir Aile İşletmesi Üzerindeki Etkileri, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi S. 93 - 115

[www.tgmp.net](http://www.tgmp.net), erişim tarihi: 19.05.2018

[www.kedv.org.tr](http://www.kedv.org.tr), erişim tarihi: 19.05.2018

Altay, A. (2007), Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, Cilt:44 Sayı:510, S. 57 – 67



[http:// www.tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr), erişim tarihi: 29.04.2018

Özdemir, A.A., (2010) Potansiyel girişimci Olan Kadınların Motivasyon Faktörleri ve Eskişehir’de Bir Araştırma. Ege Akademik Bakış Dergisi, 10 S. 117 – 139.

Soysal, A., (2010). Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, S. 71 – 95

Alcock, P. (2006). Understanding Poverty, New York: Palgrave Mac Millan.

Bakan, İ. Ve Eyitmiş. A. M. (2009). Yoksulluk ve Mikrokredi: Türkiye’de Mikrokredi Kullananların Gelir Düzeyleri ile Krediyi Kullanma Nedenleri ve Çıktıları (Sosyal ve Ekonomik) Arasındaki İlişki, Uluslararası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı.

Taban, S. ve Şengüder M. (2010). Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İl Örneği. Bildiriler Kitabı, S. 611 – 625. Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler, İstanbul.

Lipseş, G. R. Vd. (2004). İktisat-1, çev. Ömer Faruk Batırel vd. , Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul

Gökyay, Ç. (2007). Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımaları, Türkiye İş Kurumu, Ankara.

Gürses, D. (2007) Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:17, Sayı:1, S. 59 – 78

Öztürk, M. Ve Çetin, B. İ. (2009) Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar, Journal Of Yaşar University, Cilt:3, Sayı: 11 ,S. 2661 – 2698

Biçerli, M. K. (2004). İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1563.

Ceylan, A. , Demrican N. (2001) Girişimciliği Etkileyen Faktörler İle Girişimci Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bir Araştırma, 9. Yönetim ve Organizasyon Kongresi, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi.

Cabar, H. (2006) Türkiye’de Girişimcilik Kültürünün Oluşmasında Etkili Faktörler ve Denizli Örneği, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, S. 35 – 68

Doğramacı, B. (2006). Kadınları Girişimci Olmaya Yönelten Nedenler ve Giresun Örneği, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sakarya, S. 27 – 49

Liman, F. (1993) ABD, Kanada, ve İngiltere’de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli: Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara. S. 13 – 58

Kocacık, F. Gökkaya V. B. (2005) Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları, Sivas, S. 195 – 219

Güleç, S. (2011) Kadın Girişimciliği, Karaman Örneği, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karadal, H. , Kaygın, E. (2013) Kadın Girişimciliği, Beta Yayınları, S. 245 – 258

Kaypak, Ş. (2014) Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi,

Şengül S. ve Fisunoğlu M. (2014) Türkiye’de Kadın Yoksulluğu, Çukurova Üniversitesi

Kutlar, İ. , Kızılay, H. , Turhanoğulları, Z. , (2013) Kırsal Alanda Kadınların İşgücüne ve Kararlara Katılımını Etkileyen Sosyoekonomik Faktörlerin Belirlenmesi; Burdur İli Örneği, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,

Şener, Ü. , (2009) Kadın Yoksulluğu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

Buğra, A. , (2005) Yoksulluk ve Sosyal Haklar, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu,

Koray, M. , (2011) Avrupa Birliği ve Türkiye’de ‘‘Cinsiyet ’’ Politikaları: Sol – Feminist Bir Eleştiri,

Gökkaya, V. B. , (2011) Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,

Aydin, K. , (2011) Gelir, Konut, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Açısından Türkiye’de Nispi Yoksulluk ve Hayat Standartları, Business and Economics Research Journal

Kardam, Y. ve Yüksel, F. , (2004) Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk, Nüfusbilim Dergisi, S. 45-72

Yılmaz, B. , Türkiye’de Sınıf – Altı: Nöbetleşe Yoksulluktan Müebbet Yoksulluğa, Mersin Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü,

T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, AB Eşleştirme Projesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi, 4. Bileşen, Politika Dokümanı, Kadın ve Yoksulluk,

Öztornacı, B. ve Demirdöğen, A. , (2015) Farklı Eşdeğerlik Ölçeklerine Göre Temel Yoksulluk Göstergelerinin Değişimi: Türkiye Örneği, Tarım Ekonomisi Dergisi 21(1), S. 7-15,

Açıkgöz, R. , Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme, Yardım ve Dayanışma,

Budak, G. , (2015) Yoksulluğa İnovatif Bir Çözüm; Sosyal Girişimcilik, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,

Oyüryüz, Z. ve Gürel, A. , (2015) Girişimci Kadınlar ve İş – Yaşam Dengesinin Sağlanmasında Engel ve Fırsatlar Analizi, Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi,

Fidan, F. ve Yeşil, Y. , (2014) Türkiye’de Kadınların Ekonomiye Kazandırılması Açısından Mikro Kredi: Bilecik Örneği, Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,

Balkız, Ö. I. ve Öztürk, E. ( 2013) Neo-Liberal Gelişme Anlayışı ve Kadın: Mikro Finans Uygulamaları Kadınları Güçlendiriyor mu ?, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,

Soysal, A. , Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,

Öztürk, M. D. ve Arslan, İ. K. , (2016) Türkiye’de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series, Tartışma Metinleri,

Çiftçi, M., Türkiye’de İşsizliğe Çözüm Önerisi Olarak Kadın Girişimciliğın Geliştirilmesi: Mikro Kredi Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi,

Özmen, F. , (2012) Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Mikro Kredi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, S. 109-130

Şengür, M. ve Taban, S. , (2012) Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, S. 59-89

Rad Tüzün, S. ve Altinkulaç, S. (2016) Mikro Kredi Kullanımının Kadınlar Üzerindeki Sosyo – Ekonomik Etkileri; Mersin İli, Mersin Üniversitesi, Kesit Akademi Dergisi, S. 25-42

Ören, K., Negiz, N. ve Akman, E. (2012) Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,

Gerşil, G., (2015) Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu, Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,

Erdal, G. ve Yavuz, H. (2013) Kırsal Kesimde Yoksulluk Algısı: Tokat İli Zile İlçesi Örneği, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü,

Arpacıoğlu, Ö. ve Yıldırım, M. , (2011) Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi, Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, S. 60-76

Kocabacak, S. , Kadın Yoksulluğu ve Kadın Sağlığı Üzerine Yansımaları, Genel Sağlık Sigortası Genel Müdürlüğu, İlaç ve Eczacılık Daire Başkanlığı,

Taş, Y. H. ve Özcan, S. Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma,

Güzel, S. Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Dünya Bankası ve Mikro Kredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,

Tömen, G. ve Sarvan, F. ,(2015) Mikrofinans Programlarının Kadın Yoksulluğu ve Girişimciliği Üzerine Etkileri: Bir Araştırma ve İşbirliği Modeli Önerisi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,